

*В. Б. Сапожніков,
аспірант кафедри фінансів, Тернопільський національний економічний університет*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИКОНАННЯ ФІНАНСУВАННЯ В БЮДЖЕТНИХ І НАУКОВИХ УСТАНОВАХ

Введення нових умов господарювання, сполучення бюджетного фінансування із застосуванням принципів госпрозрахунків дозволяє раціональніше використовувати не тільки бюджетні асигнування, а й засоби інших джерел фінансування, які надходять для потреб бюджетних закладів. Із допомогою засобів, які трудові колективи бюджетних закладів заробляють госпрозрахунковою діяльністю, з'являється можливість поліпшити якісні показники роботи цих закладів, підвищити норми витрат, удосконалити оплату праці працівників бюджетних установ, доповнюючи її елементами стимулювання.

З метою привертання доповнюючих фінансових засобів невиробничій сфері (охорони здоров'я, соціальної допомоги населенню, культури, народної освіти) держава передбачає спеціальну систему податкових пільг підприємствам, закладам та організаціям незалежно від їх організаційно-правових форм, а також фізичним особам, у тому числі іноземцям, які вкладають свої засоби в розвиток цих закладів. Характер, розмір та порядок надання цих пільг визначається податковим законодавством.

Важлива роль у здійсненні цих заходів належить організації бухгалтерського обліку, звітності та аналізу господарської діяльності бюджетних установ. Вивчення проблем удосконалення теорії і практики обліку в умовах господарської реформи набуває актуального значення, оскільки вони не можуть бути вирішені ізольовано від сучасної організації та управління закладами, інакше облік не виконає свою головну роль дійового засобу контролю, а перетвориться на додаток бюрократичного апарату. Контроль треба здійснювати за певною системою, яка в першу чергу передбачає порядок перевірки:

- дотримання встановлених нормативів;
- дотримання термінів платежів;
- правильність та своєчасність прийому та відпущення товарно-матеріальних цінностей;
- правильність витрачання фонду заробітної плати;
- зберігання товарно-матеріальних цінностей та грошових засобів у місцях їх збереження та використання.

За вказаними напрямками треба здійснювати попередній, поточний та послідовний контроль, де організаційна система контролю — це замкнений ланцюг. Бухгалтерський облік не може бути ефективним, якщо не виконувати контрольні функції. Разом з тим система контролю не повинна ускладнювати документооборот. Незважаючи на значні успіхи в організації обліку в закладах невиробничій сфері, є ряд теоретичних, методологічних та організаційних проблем.

У процесі економічної реформи відбувається перегрупування джерел фінансування бюджетних установ — вони все більше концентруються у місцевих адміністраціях. Уведення нових умов господарювання сприяє збільшенню частки позабюджетних засобів, які утворюють цільові фонди для вирішення соціальних проблем.

Виникнення нового господарського механізму в невиробничій сфері, використання різних форм господарювання, включаючи орендні відносини, кооперативну, індивідуальну трудову діяльність, поширення гнучких режимів праці запровадили нові для бюджетних закладів поняття: колективний та орендний підряд, інтенсифікація виробництва, вартість підготовки спеціалістів, вартість медичних послуг, вартість послуг закладів культури та інші. На жаль, госпрозрахункові принципи у бюджетних закладах впроваджують набагато повільніше, ніж того потребує життя.

Усе це вносить специфіку й новизну в методологію та організацію обліку в бюджетних закладах, які потребують теоретичного обґрунтування. Удосконалення та організація обліку в бюджетних установах мають принципове значення для посилення контролю за соціально-економічною віддачею всіх видів ресурсів, для мобілізації госпрозрахункових засобів, поліпшення якісних показників роботи цих закладів. Зростає роль бухгалтерського обліку як найважливішого засобу отримання повної і достовірної інформації про майно закладу, його обов'язки та своєчасне доведення цих повідомлень до внутрішніх та зовнішніх користувачів. Бухгалтерський облік є частиною єдиної системи народногосподарського обліку, здійснює безперервне відображення всіх операцій, пов'язаних із виконанням кошторису витрат за бюджетом, а також позабюджетних коштів, частка яких повинна зростати в результаті господарської діяльності.

Матеріали дослідів показали, що рівень організації обліку та його ефективність у значній мірі залежать від того, наскільки на кожному етапі розвитку економіки він відповідає потенційним можливостям суспільства. Тому в сучасних умовах економічної реформи та при обмеженні фінансових ресурсів бюджету можна говорити про розширення завдань, що стоять перед обліком у бюджетних установах.

Бюджетний облік у закладах та організаціях відрізняється від обліку госпрозрахункових підприємств. При цьому проблемне ведення бухгалтерського обліку неоднорідні, оскільки визначаються конкретним видом діяльності: охорона здоров'я та народна освіта, культура, соціальний захист населення. Галузева специфіка повинна знайти своє відображення в організації та веденні бухгалтерського обліку. Значну складність викликає необхідність вести у ряді установ бухгалтерський облік за двома планами рахунків: виконання кошторису витрат закладів та фінансово-господарської діяльності підприємств.

Новими умовами господарювання допускається об'єднання засобів, що надходять із різних джерел. Заклади мають широкі права щодо залучення позабюджетних засобів за рахунок госпрозрахункової та комерційної діяльності з надання платних послуг населенню та виконання робіт за договорами з підприємствами та організаціями.

Спостереження підтверджують, що в закладах не завжди можливо об'єктивно встановити чіткі критерії залежності обсягу фінансування від кінцевих результатів діяльності. Так, кінцевий результат в охороні здоров'я — це не охорона здоров'я однієї людини, а конкретні позитивні зрушення в лікуванні захворювань, у зростанні середньої тривалості життя.

Бюджетне фінансування повинне не тільки поповнювати нестачу засобів від платних послуг та реалізації, а й забезпечити досягнення цілей, які тісно пов'язані із критерієм комерційного успіху. Ось чому надходження засобів із позабюджетних джерел не є основою для скорочення бюджетних асигнувань на утримання закладів невиробничій сфері.

Література:

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. — К.: Ника-Центр, "Эльга", 2001. — Т. 2. — 592 с.
2. Крупка Я. Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — 354 с.
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 376 с.
4. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом. — К.: Лібра, 2002. — 472 с.